

Οδηγίες για τη συμπερίληψη παιδιών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες στη διαδικτυακή τάξη

Εισαγωγή

Ο επιστημονικός οργανισμός "European Association for Research on Learning and Instruction" (EARLI), είναι ένας διεθνής οργανισμός, ο οποίος υποστηρίζει και προωθεί την ενεργό ερευνητική κουλτούρα στον τομέα της μάθησης και της διδασκαλίας. Η ερευνητική ομάδα ειδικού ενδιαφέροντος για την ειδική εκπαίδευση έχει εκδώσει ένα εγχειρίδιο με τίτλο «Οδηγίες για τη συμπερίληψη μαθητών με Ειδικές Εκπαιδευτικές Ανάγκες στη διαδικτυακή τάξη». Οι εισηγήσεις απευθύνονται τόσο σε εκπαιδευτικούς, όσο και σε γονείς/κηδεμόνες και περιλαμβάνουν κατευθυντήριες οδηγίες για τη διευκόλυνση της συμπερίληψης των παιδιών με ειδικές ανάγκες, κατά τη διάρκεια της διαδικτυακής μάθησης.

Ακολουθούν εισηγήσεις και οδηγίες που βοηθούν εκπαιδευτικούς και γονείς/κηδεμόνες να κατανοήσουν τόσο τα εμπόδια όσο και τις διευκολύνσεις που πιθανόν να έχουν επίδραση στην πλήρη πρόσβαση των μαθητών/ριών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες σε διαδικτυακό εκπαιδευτικό υλικό και μαθήματα.

Διαδικτυακή Μάθηση

Όπως οι συμβατικές σχολικές τάξεις λειτουργούν υποστηρικτικά προς τους/τις μαθητές/μαθήτριες με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, έτσι και τα διαδικτυακά περιβάλλοντα βοηθούν τα παιδιά να δομήσουν τη μάθησή τους και να περιηγηθούν μέσω διαφορετικών διαδικτυακών μαθησιακών δραστηριοτήτων. Συνεπώς, τα παρακάτω σημεία πρέπει να ληφθούν υπόψη:

- δώστε μια ξεκάθαρη και απλή επισκόπηση της πρώτης σελίδας και των δραστηριοτήτων προς υλοποίηση,
- ξεκαθαρίστε στους/στις μαθητές/μαθήτριες πώς να πλοηγούνται σε κάθε σελίδα και δραστηριότητα,
- χρησιμοποιήστε ξεκάθαρη και απλή γλώσσα,
- ακολουθήστε την πρόοδο των μαθητών/ριών και προσαρμόστε τακτικά το διαδικτυακό μαθησιακό περιβάλλον στις ανάγκες τους,
- χρησιμοποιήστε στοιχεία που υποστηρίζουν πρακτικές ψηφιακού γραμματισμού και πολυτροπικά μέσα μάθησης (π.χ. εικόνα, κινούμενα σχέδια, ηχογράφηση και βίντεο, αλλά και αντίστοιχα κείμενα),
- δώστε τους μαθητές/μαθήτριες συμπληρωματικά μέσα και επιπρόσθετες οδηγίες στις περιπτώσεις που δυσκολεύονται ή έχουν απορίες.

Διάφορα είδη διαδικτυακών δραστηριοτήτων

Υπάρχουν αρκετά είδη διαδικτυακών δραστηριοτήτων που μπορούν να εφαρμοστούν για τους/τις μαθητές/μαθήτριες ειδικής αγωγής και εκπαίδευσης και για κάθε ένα από αυτά χρειάζεται να γίνονται οι κατάλληλες προσαρμογές:

1. μαθησιακό περιεχόμενο που παρέχεται από τον/την εκπαιδευτικό μέσα από διαδικτυακές πλατφόρμες (podcast, videoblog, άλλα βίντεο ή ζωντανή διδασκαλία),
2. εξατομικευμένες (ή ομαδικές) μαθησιακές εργασίες που καλούνται οι μαθητές/μαθήτριες να ολοκληρώσουν:
 - προσωπικό blog, γράφημα, παρουσίαση PowerPoint, κολάζ φωτογραφιών,
 - εκπαιδευτικά παιχνίδια και εφαρμογές,
 - εργασίες επίλυσης προβλημάτων: επίλυση διαδικτυακά ή ως μέρος καθημερινών δραστηριοτήτων,

3. διάφορες διαδικτυακές δραστηριότητες για συνεργατική μάθηση:
 - διαδικτυακές συζητήσεις - debate (σύγχρονη δραστηριότητα)
 - διαδικτυακό φόρουμ συζήτησης (ασύγχρονη δραστηριότητα).

Αμοιβαία στήριξη

Η στήριξη από φίλους/ες των μαθητών/ριών στη διαδικτυακή μάθηση μπορεί να είναι ωφέλιμη και υπάρχουν διάφοροι τρόποι για να πραγματοποιηθεί αυτό, όπως:

- φιλαράκια μελέτης (χωρίστε τους μαθητές/μαθήτριες σε δυάδες ή τριάδες, για να ελέγχουν ο ένας τον άλλο σε τακτά χρονικά διαστήματα),
- συνεργατικές δραστηριότητες μάθησης, με καλά δομημένη ομαδική εργασία:
 - ✓ π.χ. παζλ (τέσσερις μαθητές/μαθήτριες μοιράζουν ένα κεφάλαιο βιβλίου για ανάγνωση σε μικρότερα μέρη και δίνουν αναφορά στον καθένα),
 - ✓ χρήση ρόλων κατά τη διάρκεια του διαβάσματος – αρχηγός, ειδικός εντολών, ειδικός κεντρικής ιδέας, ειδικός ερωτήσεων (Vaughn κ.ά., 2011),
 - ✓ εκ περιτροπής περιγραφή των λύσεων ενός προβλήματος από την κάθε ομάδα, έτσι ώστε να ακουστούν όλες οι προτεινόμενες λύσεις.

Οφέλη και προκλήσεις της διαδικτυακής μάθησης

Η χρήση της τεχνολογίας και της διαδικτυακής μάθησης είναι ευεργετική στη μάθηση όλων των μαθητών/ριών. Έρευνες δείχνουν ότι οι μαθητές/μαθήτριες με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες επωφελούνται ειδικά από την πολυτροπική μάθηση που παρέχει το ψηφιακό υλικό.

Ο συνδυασμός ήχου, βίντεο, κειμένου και άλλων μέσων για τη μεταφορά μηνύματος έχει τη δυνατότητα να παρέχει στους μαθητές/ μαθήτριες μεγαλύτερη πρόσβαση σε προγράμματα σπουδών και ευκαιρίες μάθησης, καθώς και επιπλέον τρόπους για να επιδείξουν την κατανόησή τους (Hashey & Stahl, 2014). Επιπρόσθετα, οι εκπαιδευτικοί μπορούν να προσαρμόσουν την εστίαση της διδασκαλίας, για να ανταποκριθούν όσο το δυνατό καλύτερα στις ιδιαίτερες μαθησιακές ανάγκες των μαθητών/ριών τους (Hashey & Stahl, 2014). Οι μαθητές/μαθήτριες μπορούν να εργάζονται στον δικό τους ρυθμό σε ώρα της ημέρας που τους ταιριάζει. Κατά τη διάρκεια της διά ζώσης διδασκαλίας, οι μαθητές/μαθήτριες με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες πιθανό να χάνουν την προσοχή και τη συγκέντρωσή τους από περισπασμούς από φίλους ή θόρυβο στην τάξη, ενώ κατά τη διάρκεια της διαδικτυακής μάθησης στο σπίτι οι περισπασμοί μπορεί να ελεγχθούν και να τύχουν διαχείρισης ευκολότερα. Τέλος, ορισμένοι μαθητές/μαθήτριες (περιλαμβανομένων αυτών με Διαταραχές Αυτιστικού Φάσματος) φαίνεται να επωφελούνται από διαδικτυακές κοινωνικές αλληλεπιδράσεις, που συχνά θεωρούνται λιγότερο απειλητικές (Harvey κ.ά., 2014).

Παρόλο που υπάρχουν οφέλη στις διαδικτυακές μαθησιακές δραστηριότητες για μαθητές/ μαθήτριες με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, εντούτοις υπάρχουν και αρκετές προκλήσεις που πρέπει να αντιμετωπιστούν, και περιλαμβάνουν:

- τη διασφάλιση της διαδικτυακής προσβασιμότητας,
- τη διασφάλιση της ορθής διαχείρισης της διαδικτυακής προσβασιμότητας, ώστε να αποφευχθεί ο κίνδυνος μειωμένων ευκαιριών για κοινωνική αλληλεπίδραση,
- την υποστήριξη και διευκόλυνση μαθητών/ριών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες,
- τη συνεχή υποστήριξη από το σπίτι: ο γονέας (ή ενήλικο μέλος) στο σπίτι του/της μαθητή/ μαθήτριας αναλαμβάνει επιπρόσθετες ευθύνες, ώστε ο/η μαθητής/μαθήτρια με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες να συμμετάσχει στη σχολική εκπαίδευση (Smith κ.ά., 2016),
- την ανατροφοδότηση και αξιολόγηση.

Γενικές δυσκολίες προσβασιμότητας και λύσεις

Για την αποτελεσματικότερη παροχή διαδικτυακής διδασκαλίας, είναι σημαντικό να διασφαλιστεί ότι οι μαθητές/μαθήτριες μπορούν να έχουν πρόσβαση στα μαθήματα και το υλικό με αποτελεσματικό τρόπο. Οι μαθητές/μαθήτριες με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες μπορεί να χρειαστούν Υποστηρικτική Τεχνολογία (ΥΤ), για να τους βοηθήσει να συμμετάσχουν στη διαδικτυακή μάθηση.

Ως εκ τούτου, συνίσταται η ετοιμασία ενός καταλόγου ελέγχου για κάθε μαθητή/μαθήτρια με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, ώστε να διασφαλιστεί ότι διαθέτουν στο σπίτι τους τα απαραίτητα εργαλεία και εφαρμογές.

Γενικές συστάσεις προσβασιμότητας

- Ελέγξτε ότι ο/η μαθητής/μαθήτρια έχει πρόσβαση σε απτικά υλικά και εξειδικευμένο λογισμικό.
- Παρέχετε μαγνητοσκοπημένα μαθήματα, καθώς ορισμένοι/ες μαθητές/μαθήτριες μπορεί να δυσκολεύονται να παρακολουθήσουν τα μαθήματα διαδικτυακά ή να μη μπορούν να τηρούν σημειώσεις αποτελεσματικά (π.χ. μαθητές/μαθήτριες με κινητικές αναπηρίες).
- Δημιουργήστε προσβάσιμα έγγραφα για όλους/ες τους/τις μαθητές/μαθήτριες, χρησιμοποιώντας την ΥΤ.
- Ελέγχετε εάν οι ιστότοποι πληρούν τις απαιτήσεις προσβασιμότητας.
- Παρέχετε πληροφορίες, όπως ημερομηνίες εξετάσεων, κατ' οίκον εργασία κ.ά., με πολλαπλές μορφές (π.χ. σύντομα e-mail, υπενθυμίσεις ημερολογίου κ.λπ.).
- Χρησιμοποιείτε πάντα την ίδια πλατφόρμα, ώστε να μην μπερδεύονται τα παιδιά.
- Παρέχετε ξεκάθαρες οδηγίες για τον τρόπο χρησιμοποίησης της πλατφόρμας και βεβαιωθείτε ότι ο/η μαθητής/μαθήτρια μπορεί να χειριστεί την ΥΤ πριν την έναρξη του μαθήματος.
- Μοιραστείτε το σχέδιο μαθήματος με τους γονείς, ενημερώνοντάς τους τι προγραμματίζετε να κάνετε και ποια είναι τα αναμενόμενα αποτελέσματα. Αυτό μπορεί να συμβάλει στην αποφυγή ενδεχόμενης σύγχυσης στο σπίτι.

Καλές πρακτικές υποστήριξης μαθητών/ριών με προβλήματα ακοής και γλωσσικές δυσκολίες

Οι ηλεκτρονικές συσκευές συχνά δεν παρέχουν καθαρό ήχο, με αποτέλεσμα να προκαλείται ακουστική κόπωση για τους/τις μαθητές/μαθήτριες, εμποδίζοντας τις μαθησιακές τους δυνατότητες (Bess & Hornsby, 2014):

- Περιορίστε τους θορύβους στο περιβάλλον: Ο θόρυβος στο περιβάλλον έχει αρνητικές συνέπειες στη μάθηση των μαθητών/ριών, ειδικά για μαθητές/μαθήτριες με απώλεια ακοής (Peelle, 2018). Επίσης, ζητήστε από τους υπόλοιπους μαθητές/μαθήτριες να ενεργοποιήσουν τη «σίγαση» των μικροφώνων, όταν δεν συμμετέχουν.
- Παρέχετε απομαγνητοφωνήσεις των μαγνητοσκοπημένων σας βίντεο.
- Διευκολύνετε την ανάγνωση χειλιών: Όταν παρέχετε ένα μάθημα ζωντανά ή μαγνητοσκοπημένα, βεβαιωθείτε ότι η κάμερά σας είναι ανοιχτή και το στόμα σας είναι ορατό, ώστε να διευκολυνθεί η ανάγνωση χειλιών. Συστήνεται εκ των προτέρων έλεγχος και διασφάλιση ότι η κάμερα είναι συγχρονισμένη με τον ήχο, για να μπορούν να διαβάσουν τα χείλη σας.
- Παρέχετε σημαντικές πληροφορίες σε γραπτή μορφή (ημερομηνίες εξετάσεων, πληροφορίες για δραστηριότητες). Ζητήστε από όλους/ες τους/τις μαθητές/ μαθήτριες

να γράψουν ερωτήσεις στο κουτί του chat, για να έχουν όλοι/ες πρόσβαση στις ερωτήσεις.

Καλές πρακτικές υποστήριξης διαδικτυακής μάθησης για μαθητές/μαθήτριες με προβλήματα όρασης

- Ελέγξτε εκ των προτέρων τη συμβατότητα του λογισμικού με το σύστημα και το έγγραφο. Έγγραφα με εικόνες ή πίνακες δεν μπορούν να αναγνωστούν από τους περισσότερους αναγνώστες οθόνης χωρίς τα έγγραφα να γίνουν προσβάσιμα.
- Βεβαιωθείτε ότι περιγράφετε προφορικά την αλληλεπίδραση στον πίνακα. Πληροφορίες σε διαδραστικούς πίνακες κατά τη διάρκεια μιας τηλεδιάσκεψης μπορεί να μην είναι προσβάσιμες σε μαθητές/μαθήτριες με δυσκολίες όρασης.
- Παρέχετε περιγραφικά γραπτά κείμενα για τα βίντεο.
- Χρησιμοποιήστε την υπογράμμιση στα σημεία του κειμένου που θέλετε να τονίσετε, αντί τη σκίαση με χρώμα, εφόσον ορισμένοι/ες μαθητές/μαθήτριες μπορεί να δυσκολεύονται να διαφοροποιήσουν χρώματα (π.χ. δαλτωνισμός).
- Ελέγχετε άλλες πτυχές που αφορούν την αντίθεση, φωτισμό και φωτεινότητα.

Ενίσχυση της κοινωνικής συμμετοχής κατά τη διάρκεια της διαδικτυακής μάθησης

Η κοινωνική συμμετοχή είναι ένα σημαντικό μέρος της μάθησης για παιδιά με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες (Avramidis, 2011) και η μεταφορά της διδασκαλίας στο διαδίκτυο μπορεί να τους δημιουργήσει προκλήσεις, γι' αυτό:

- παρέχετε ξεκάθαρους βασικούς κανόνες και υπενθυμίστε τους στους/στις μαθητές/μαθήτριες σε τακτική βάση,
- ξεκαθαρίστε το πώς, πού και πότε ο/η μαθητής/μαθήτρια μπορεί να ζητήσει βοήθεια,
- δοκιμάστε συζητήσεις σε μικρότερες ομάδες, μαζί με τη συμβατική διδασκαλία,
- προτείνετε κοινωνικά παιχνίδια, όπως κυνήγι θησαυρού για νεότερους/ες μαθητές/μαθήτριες ή ice breakers/κουίζ για τους/τις μεγαλύτερους/ες μαθητές/μαθήτριες, ώστε να τους κάνουν να αλληλεπιδράσουν και να νιώσουν θετικά για το μαθησιακό τους περιβάλλον.

Δυσκολίες περιεχομένου

Οι δραστηριότητες διαδικτυακής μάθησης δημιουργούν αρκετές απαιτήσεις και προκλήσεις για τους/τις μαθητές/μαθήτριες με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, που μπορεί να τους εμποδίζουν να έχουν πρόσβαση στο μαθησιακό υλικό.

Πλαισιώστε λεκτικές οδηγίες (τόσο προφορικές όσο και γραπτές) με οπτικά ερεθίσματα (π.χ. χρήση βίντεο με οδηγίες, παροχή οπτικών ερεθισμάτων για επισήμανση σχετικών πληροφοριών). Η διαδικτυακή διδασκαλία απαιτεί μεγαλύτερη εστίαση στη χρήση της γλώσσας. Ως εκ τούτου, η υποστήριξη λεκτικών οδηγιών με οπτικά ερεθίσματα είναι καίριας σημασίας.

Υπάρχουν αρκετά τεχνολογικά εργαλεία που μπορεί να χρησιμοποιηθούν για να καλλιεργήσουν και να εμπλουτίσουν τη μαθησιακή εμπειρία των μαθητών/ριών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες:

- η ενίσχυση περιεχομένου μπορεί να περιλαμβάνει γραφικούς οργανωτές και οπτικές απεικονίσεις, στρατηγικές τήρησης σημειώσεων και μνημονικές τεχνικές,
- η οπτική αναπαράσταση των βασικών στοιχείων μιας αφηγηματικής ιστορίας με γραφικούς οργανωτές, που ονομάζεται χαρτογράφηση ιστοριών, μπορεί να ενισχύσει

την αναγνωστική κατανόηση μαθητών/ριών με μαθησιακές δυσκολίες (Stetter & Hughes, 2010),

- οι αφηρημένες έννοιες μπορούν να παρουσιαστούν σε μαθητές/μαθήτριες με αναπηρίες χρησιμοποιώντας οπτικές αναπαραστάσεις, δηλαδή οπτικούς χάρτες (Heward, 2013),
- παροχή φυλλαδίων με λέξεις-κλειδιά και ορισμούς (Heward, 2013· Alber, Nelson, & Brennan, 2002),
- αργή ομιλία: ο ρυθμός ομιλίας συσχετίζεται θετικά με την εκτιμώμενη δυσκολία μιας εργασίας (Iglesias, 2016), ενώ καθώς ο ρυθμός ομιλίας αυξάνεται, η ανάκληση πληροφοριών μειώνεται (Riding & Vincent, 1980),
- χρήση συστάσεων για τη δημιουργία ευανάγνωστων εγγράφων: κάνετε γλωσσικές προσαρμογές που καθιστούν το κείμενο πιο εύκολο στην ανάγνωση και την κατανόηση σε σχέση με ένα μέσο κείμενο (Arfé, Mason & Fajardo, 2018),
- ενθάρρυνση της «ανάγνωσης στο χαρτί» έναντι της «ανάγνωσης στην οθόνη»: η «ανάγνωση στο χαρτί» διευκολύνει τη βαθύτερη κατανόηση του περιεχομένου και της σημασιολογικής γνώσης (Delgado κ.ά., 2018· Delgado & Salmerón, 2020),
- χρήση διδασκαλίας βασισμένη σε βίντεο για τη διδασκαλία διαδικαστικής γνώσης,
- παροχή σαφών οδηγιών (περιλαμβανομένης της σειράς των δραστηριοτήτων, των μαθησιακών αποτελεσμάτων και του αναμενόμενου ρυθμού της μάθησης),
- διασφάλιση της συνέχειας της μάθησης (για παράδειγμα, επαναλάβετε παραδείγματα και στρατηγικές επίλυσης προβλημάτων σε διαφορετικά θέματα και ενότητες) (Booth & Ainsow, 2002),
- βελτίωση των στρατηγικών σας για τον έλεγχο της αναγνωστικής κατανόησης των μαθητών/ριών σας: διδάξτε το λεξιλόγιο με ξεκάθαρο τρόπο για να διασφαλίσετε ότι όλοι οι μαθητές/ μαθήτριες έχουν το σωστό λεξιλόγιο για την πρόσβαση στο υλικό (Monfort & Sánchez, 2002)
- χωρίστε τις εργασίες/διαλέξεις σε μικρότερα τμήματα πληροφοριών, αφού αυτό διευκολύνει τους/τις μαθητές/ μαθήτριες στην επεξεργασία της πληροφορίας,
- πιο αργός ρυθμός μάθησης: παρέχετε περισσότερες υπενθυμίσεις για το ποιο περιεχόμενο έχει καλυφθεί μέχρι τώρα και τι θα συζητηθεί μετά, καθώς αυτό θα βοηθήσει τον/την μαθητή/μαθήτρια να εμπεδώσει τη γνώση και τις δεξιότητες που έμαθε (Kendeou, Rapp, & van den Broek, 2004),
- τακτικός έλεγχος κατανόησης του περιεχομένου: περιλαμβάνετε ερωτήσεις που αφορούν σημεία της διαδικασίας επανεξέτασης και σημεία της διαδικασίας μάθησης (Watkins, Carnell, Lodge, Wagner & Whalley, 2000),
- ανατροφοδότηση σε όλες τις ανταποκρίσεις, περιλαμβανομένων των ορθών, αφού αυτό θα επιβεβαιώσει στον/στη μαθητή/μαθήτρια τι έχει κατανοήσει και τι δεν έχει ακόμα κατανοήσει για την ενίσχυση της μάθησης (Pittas & Nunes, 2014),
- παροχή περισσότερου χρόνου για την ανταπόκριση των μαθητών/ριών σε ερωτήσεις, καθώς τα εξωγλωσσικά ερεθίσματα είναι πιο δύσκολο να γίνουν αντιληπτά σε σύγκριση με την κατ' ιδίαν αλληλεπίδραση,
- ιδιωτικές ερωτήσεις μέσω chat ή ανατροφοδότηση: π.χ. Χρειάζεσαι βοήθεια με αυτό; Τι κάνεις; Λάβετε υπόψη σας ότι ερωτήσεις που αρχίζουν με το «γιατί», που μπορεί να ερμηνευτούν ως συγκρουσιακές, θα πρέπει να αποφεύγονται, ενώ η ανατροφοδότηση μπορεί, επίσης, να έχει τη μορφή της ενίσχυσης σε μαθησιακές εφαρμογές,
- ανακοίνωση των αλλαγών: μια απότομη αλλαγή ενός ομιλητή μπορεί να αποδιοργανώσει την προσοχή των μαθητών/ριών (Lim κ.ά., 2019).

Αναγκαιότητα για σταδιακή ερευνητική μάθηση

Οι δραστηριότητες διερεύνησης και σύντομες ερευνητικές εργασίες ελαφρύνουν τις διαδικτυακές σχολικές μέρες των μαθητών/ριών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, συνδέουν τη μάθηση με την καθημερινότητα στο σπίτι και διευκολύνουν και εμπλέκουν τους/τις μαθητές/μαθήτριες στη μάθηση (Scruggs, Mastropieri, Bakken & Brigham, 1993). Ωστόσο, οι μαθητές/μαθήτριες με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες απαιτούν περισσότερη πρακτική και καλά σχεδιασμένες μαθησιακές εργασίες σε σύγκριση με άλλους μαθητές/μαθήτριες.

- 1) Να είστε δημιουργικοί με τα θέματα. Η διερευνητική μάθηση μπορεί να χρησιμοποιηθεί σε όλα τα γνωστικά αντικείμενα στη δημιουργία σύντομων ερευνών, για παράδειγμα, τον εντοπισμό μαθηματικών μοτίβων, σχημάτων, μεγάλων αριθμών, αντικειμένων που αρχίζουν από το γράμμα Α, Γ, υλικών που είναι φτιαγμένα από πλαστικό, μέταλλο ή που επιπλέουν, βυθίζονται κ.λπ.
- 2) Χρησιμοποιήστε την ίδια μέθοδο διερεύνησης με τους/τις μαθητές/ μαθήτριες κατ' επανάληψη, ώστε να έχουν πρακτική στον χρόνο και να γνωρίσουν τη μέθοδο.
- 3) Δώστε προσοχή στη σαφήνεια και τη δομή των οδηγιών. Κάνετε οδηγίες βήμα προς βήμα χρησιμοποιώντας οπτικές επιδείξεις, για παράδειγμα βίντεο tutorials ή ψηφιακούς οδηγούς πλαισιωμένους από εικόνες.
- 4) Να είστε δημιουργικοί με τα υλικά και να βεβαιωθείτε ότι μπορούν να βρεθούν σε όλα τα σπίτια.
- 5) Χρησιμοποιήστε δωμάτια απόδρασης (breakout rooms) σε διαδικτυακές συναντήσεις (π.χ. Teams, Google Hangout, Zoom) για συνεργασία μεταξύ φίλων. Μια μικρή ομάδα μαθητών/ριών μπορούν να εκτελέσουν τη διερευνητική δραστηριότητα ταυτόχρονα από τα σπίτια τους.

Η διερευνητική μάθηση μπορεί, επίσης, να χρησιμοποιηθεί σε δραστηριότητες δημιουργίας, όπου οι μαθητές/μαθήτριες δημιουργούν κάτι χρησιμοποιώντας διαφορετικά εργαλεία και υλικά, μαστορεύουν με παιγνιώδη διάθεση, στοχεύοντας στην επίλυση προβλημάτων μέσω πειραματισμού και ανακάλυψης, και μηχανεύονται προς την επινόηση λύσεων στο καθορισμένο πρόβλημα (Martinez & Stager, 2019). Σύντομες δραστηριότητες δημιουργίας μπορούν, επίσης, να χρησιμοποιηθούν για το έναυσμα διαδικτυακής μάθησης (βλ. <https://youtu.be/kLmzGWVNi3k>).

Διαχείριση αισθητηριακών και συμπεριφορικών δυσκολιών

Οι μαθητές/μαθήτριες με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες συχνά έχουν ένα εύρος δυσκολιών συμπεριφοράς και αισθητηριακής επεξεργασίας. Για παράδειγμα, οι μαθητές/μαθήτριες με δυσκολίες προσοχής μπορεί να δυσκολεύονται να παραμείνουν εστιασμένοι/ες και καθισμένοι/ες για μεγάλα χρονικά διαστήματα. Επίσης, μπορεί να δυσκολεύονται στην έναρξη ή την ολοκλήρωση εργασιών.

- Αποφύγετε τους περισπασμούς: Βεβαιωθείτε ότι το φυσικό περιβάλλον στο σπίτι ευνοεί τη μάθηση. Σκεφτείτε το περιβάλλον, στο οποίο εργάζεται ο/η μαθητής/μαθήτρια. Προσπαθήστε να το κρατήσετε ήσυχο και ήρεμο, ώστε να υπάρχουν ελάχιστοι περισπασμοί (π.χ. φώτα και θόρυβοι). Φροντίστε το φόντο (π.χ. ένας απλός μονόχρωμος τοίχος, χωρίς εικόνες, είναι προτιμότερο ως φόντο για τις διαδικτυακές σας διαλέξεις). Φροντίστε και το ντύσιμό σας (π.χ. αποφύγετε τα πολύχρωμα κασκόλ που μπορεί να αποσπάσουν την προσοχή των μαθητών/ριών).

- Επιτρέψτε συχνά διαλείμματα ούτως ώστε ο/η μαθητής/μαθήτρια να μη χρειάζεται να κάθεται μπροστά από μια οθόνη για μεγάλα χρονικά διαστήματα. Χωρίστε τις εργασίες σε μικρότερες δραστηριότητες και δώστε τους ευκαιρίες να σηκώνονται και να κινούν το σώμα τους (Wong κ.ά., 2015).
- Επιτρέψτε τη χρήση αισθητηριακών βοηθημάτων (π.χ. μπάλα αντιστρές, μαξιλαράκι καρέκλας για ισορροπία, διαχωριστική οθόνη): Τα παιχνίδια fidget μπορεί να βοηθήσουν κάποιους μαθητές/μαθήτριες με αισθητηριακές δυσκολίες και δυσκολίες στην προσοχή (Rohrberger, 2011). Δίνοντάς τους κάτι να κάνουν με τα χέρια τους, ενώ ακούνε, μπορεί να τους βοηθήσει στη συγκέντρωση. Αυτή η στρατηγική μπορεί να μη λειτουργεί για όλους, αφού για ορισμένους/ες μαθητές/μαθήτριες τα παιχνίδια fidget μπορεί να αποσπούν την προσοχή παρά να είναι βοηθητικά. Αυτό μπορεί να οφείλεται στο ότι ο/η μαθητής/μαθήτρια επιλέγει κάτι που τους υπεραπασχολεί, οπότε λάβετε αυτό υπόψη κατά την επιλογή ενός κατάλληλου αντικειμένου για αυτούς/ές (Ledford κ.ά., 2020).
- Χρησιμοποιήστε το μαθητικό πλάνο «αισθητηριακής δίαιτας»: αυτό είναι ένα εξατομικευμένο πλάνο δραστηριοτήτων που παρέχει τις αισθητήριες εισροές που χρειάζεται ο/η μαθητής/μαθήτρια, για να παραμείνει συγκεντρωμένος/η και οργανωμένος/η κατά τη διάρκεια της ημέρας (Wilbarger & Wilbarger, 2002).

Προγραμματισμός

Μερικοί/ές μαθητές/μαθήτριες με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες μπορεί να δυσκολεύονται ιδιαίτερα στον προγραμματισμό, κάτι που μπορεί να επιδράσει στην ικανότητά τους να αρχίζουν και να ολοκληρώνουν δραστηριότητες. Μπορεί, επίσης, να δυσκολεύονται να υπολογίσουν πόσο χρόνο χρειάζονται για να ολοκληρώσουν μια εργασία. Αν δεν γνωρίζουν τι ακολουθεί, αυτό μπορεί να τους δημιουργήσει άγχος (Wigham κ.ά., 2015). Οι μαθητές/μαθήτριες με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες μπορεί επίσης να δυσκολεύονται να θυμούνται πολλά πράγματα ταυτόχρονα (π.χ. μια λίστα οδηγιών), ή να ξεχνούν πράγματα πολύ εύκολα (Pickering & Gathercole, 2004).

- Χωρίστε μεγαλύτερες οδηγίες ή δραστηριότητες σε μικρότερα τμήματα (Langberg κ.ά., 2018· Breaux κ.ά., 2019). Επιπλέον, η χρήση λιστών ελέγχου/οπτικών οργανωτών μπορεί να υποστηρίξει τους/τις μαθητές/μαθήτριες με περιορισμένες δεξιότητες μνήμης. Οι μαθητές/μαθήτριες θα επωφεληθούν από την επισκόπηση της σχολικής ημέρας και κάθε μαθήματος και τη δυνατότητα να παρακολουθούν την πρόοδο, σημειώνοντας με «v» [✓], για παράδειγμα, τις ολοκληρωμένες δραστηριότητες σε μια λίστα ελέγχου.
- Κάντε συχνή επανάληψη των οδηγιών ή επανάληψη των πιο εμφανών σημείων του μαθησιακού περιεχομένου. Τόσο η εκφώνησή τους όσο και η καταγραφή των οδηγιών μπορεί να βοηθήσουν. Η παροχή πληθώρας ευκαιριών για επανάληψη γενικά, όχι μόνο στις οδηγίες, είναι επίσης μια καλή στρατηγική για μαθητές/μαθήτριες με φτωχές δεξιότητες μνήμης, καθώς αυτό είναι κάτι που ενδέχεται να μην μπορούν εκ φύσεως να το κάνουν από μόνοι/ες τους (Kibby, Marks, Morgan & Long, 2004).
- Επιδείξτε συνέπεια σε σχέση με την επανάληψη. Οι μαθητές/μαθήτριες μπορεί να επωφεληθούν από τη συνέπεια στη χρήση της γλώσσας, στις προσεγγίσεις, τα εργαλεία, τα εφόδια και τη δομή ώστε να εξοικειωθούν με τον τρόπο που γίνονται τα πράγματα, υποστηρίζοντας τη μνήμη τους. Επιπλέον, η ρουτίνα μπορεί να συμβάλει στη δημιουργία ενός άνετου και προβλέψιμου περιβάλλοντος (Ormond, 2003).
- Ενθαρρύνετε τους/τις μαθητές/μαθήτριες να καταγράψουν σημειώσεις ως σημεία αναφοράς για τους/τις ίδιους/ες αργότερα. Όσο πιο ουσιαστικό είναι το νόημα των σημειώσεων για τον/τη μαθητή/μαθήτρια, τόσο πιο χρήσιμες ενδέχεται να είναι (Eskritt

Συμβουλές διαχείρισης άγχους

Ορισμένοι/ες μαθητές/μαθήτριες μπορεί να υποφέρουν από συναισθήματα άγχους, εκνευρισμού ή ανησυχίας και αυτά μπορεί να ενισχύουν τη χρήση συμπεριφορών αποφυγής και/ή να παρεμποδίζουν τη μαθησιακή τους επεξεργασία. Το άγχος τους μπορεί να πηγάζει από άλλες δυσκολίες, όπως αυτές που έχουν προαναφερθεί: έλλειψη αυτοπεποίθησης, φόβος της αποτυχίας, συγκεκριμένα εναύσματα (π.χ. θόρυβοι, ήχοι, καταστάσεις) ή ένα συγκεκριμένο θέμα (π.χ. γραμματισμός για μαθητές/μαθήτριες με δυσλεξία, Carroll & Iles, 2006¹ Μαθηματικά, Dowker κ.ά., 2016).

- Ρωτήστε τον/τη μαθητή/μαθήτρια πώς νιώθει και τι μπορεί να τον κάνει ανήσυχο/η. Αυτό, επίσης, ενθαρρύνει τους/τις μαθητές/μαθήτριες προς την αυτορρύθμιση, με άλλα λόγια, τη διαχείριση των συναισθημάτων και συμπεριφορών τους. Η αυτορρύθμιση σχετίζεται με το άγχος, ως εκ τούτου η πιο αυτορρυθμιζόμενη συμπεριφορά μπορεί να συμβάλει στη μείωση του άγχους (Cisler κ.ά., 2010).
- Λάβετε υπόψη σας το περιβάλλον στο οποίο εργάζεται ο/η μαθητής/μαθήτρια και η διάρκεια και συχνότητα των διαλειμμάτων μεταξύ δραστηριοτήτων.
- Αυξήστε την αντίληψη των μαθητών/ριών σχετικά με τις ικανότητές τους, συγκρίνοντας τις επιδόσεις τους με τις προηγούμενες δικές τους επιδόσεις και όχι με τις αντίστοιχες των φίλων τους και διδάξτε τους να κάνουν το ίδιο (Ormond, 2003). Η ακαδημαϊκή αυτοεκτίμηση σχετίζεται με το άγχος, επομένως η εστίαση σε αυτή τη διάσταση μπορεί να συμβάλει στον περιορισμό του άγχους (Alesi κ.ά., 2014).
- Υποστηρίξτε τα επίπεδα αυτοπεποίθησης των μαθητών/ριών και διασφαλίστε ότι έχουν επιτυχημένες μαθησιακές εμπειρίες. Για παράδειγμα, η Ormond (2003) συνιστά την παροχή εργασιών στους/στις μαθητές/μαθήτριες στις οποίες η επιτυχία είναι πιθανή και δώστε λόγους για να πιστέψουν ότι θα πετύχουν.
- Τονίστε τις προσδοκίες ξεκάθαρα και παρέχετε ανατροφοδότηση για συγκεκριμένες συμπεριφορές (Ormond, 2003).

Επιπρόσθετες συμβουλές για την υποστήριξη της διαδικτυακής μάθησης για μαθητές/μαθήτριες με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες

1) Χρησιμοποιήστε μια λίστα ελέγχου (tick-off list) για την ημέρα ή το μάθημα, ώστε ο/η μαθητής/μαθήτρια να έχει μια καθαρή δομή και ρουτίνα.

2) Μιλήστε με τους/τις μαθητές/μαθήτριες σχετικά με το τι πετυχαίνει και τι όχι γι' αυτούς/ές. Αυτό θα σας βοηθήσει να κατανοήσετε καλύτερα τις ανάγκες των μαθητών/ριών σας και να διαφοροποιήσετε τις οδηγίες.

3) Προωθήστε την επικοινωνία και συνεργασία σπιτιού-σχολείου. Η επικοινωνία και συμπαραγωγή με οικογένειες υποστηρίζει θετικά αποτελέσματα (Turnbull κ.ά., 2015).

4) Καθιερώστε σημεία ελέγχου για αναστοχασμό (Smith & Basham, 2014). Μετά τη διδασκαλία, αφιερώστε χρόνο για να λάβετε υπόψη τα ακόλουθα:

- Τα μαθησιακά αποτελέσματα πέτυχαν όπως είχαν οργανωθεί; Ανταποκρίθηκαν στις επιθυμητές υψηλές προσδοκίες όλοι/ες οι μαθητές/μαθήτριες; Ποια δεδομένα υποστηρίζουν το συμπέρασμά σας;
- Ποιες εκπαιδευτικές και μαθησιακές στρατηγικές λειτούργησαν καλά; Πώς θα μπορούσε να ενισχυθεί η χρήση διδακτικών στρατηγικών;

- Ποια μαθησιακά εργαλεία λειτούργησαν καλά; Πώς μπορεί να βελτιωθεί η χρήση εργαλείων;
- Σε γενικές γραμμές, πώς μπορείτε να βελτιώσετε τον σχεδιασμό και την εφαρμογή αυτού του μαθήματος/ενότητας ή μιας παρόμοιας εμπειρίας;

Επίλογος

Προκειμένου να προωθηθεί η συμπεριληπτική εκπαίδευση, φαίνεται ιδιαίτερα σημαντικό οι εκπαιδευτικοί να έχουν θετικές στάσεις απέναντι σε αυτή την πολιτική (van Steen & Wilson, 2020). Πράγματι, θεωρείται ότι όσο πιο θετικές είναι οι στάσεις των εκπαιδευτικών, τόσο περισσότερο θα υποστηρίζουν διδακτικές συμπεριφορές που λαμβάνουν υπόψη τις ανάγκες των μαθητών/ριών (Elliot, 2008; Sharma & Sokal, 2016).

Ωστόσο, λόγω των γενικών δυσκολιών που προκαλεί ο COVID-19 στη διδασκαλία (Daniel, 2020), η θετικότητα αυτών των συμπεριφορών είναι σε κίνδυνο, κάτι που θα μπορούσε να μειώσει περαιτέρω την πιθανότητα οι μαθητές/μαθήτριες με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες να επωφεληθούν από ένα προσαρμοσμένο διαδικτυακό πρόγραμμα σπουδών.

Για να ξεπεραστεί αυτή η δυσκολία, είναι ιδιαίτερα σημαντικό οι εκπαιδευτικοί να ενισχύσουν τους δεσμούς τους με τη σχολική τους κοινότητα και την οικογένεια των μαθητών/ριών. Πράγματι, συζητώντας τις δυσκολίες και τις προκλήσεις που αντιμετωπίζουν με τους/τις συναδέλφους/συναδέλφισσές τους (π.χ. ζητώντας βοήθεια, συζητώντας τις καλές πρακτικές τους) ή οικοδομώντας μια ισχυρή συνεργασία με τους γονείς (π.χ. εξηγώντας ρητά τις προσδοκίες τους για τις συγκεκριμένες εργασίες), λαμβάνουν μια αυξανόμενη υποστήριξη που θα τους βοηθήσει στη διατήρηση θετικών στάσεων (Meijer κ.ά., 1994).

Ένα από τα πιο δύσκολα καθήκοντα στη διδασκαλία είναι η αξιολόγηση (Autin κ.ά., 2015). Μέσα σε ένα συμπεριληπτικό εκπαιδευτικό σύστημα, είναι ίσως πιο δύσκολο, καθώς οι εκπαιδευτικοί πρέπει να παρέχουν διευθετήσεις στις αξιολογήσεις, αμφισβητώντας μερικές φορές την ισότητα μεταξύ των μαθητών/ριών (Bourke & Mentis, 2014). Επιπλέον, στο πλαίσιο μιας διαδικτυακής αξιολόγησης, οι εκπαιδευτικοί πρέπει να έχουν εμπιστοσύνη στους/στις μαθητές/μαθήτριες ότι ολοκληρώνουν την αξιολόγηση από μόνοι/ες τους (δηλαδή, χωρίς να λαμβάνουν επιπλέον βοήθεια από άλλους/ες).

Επομένως, συνιστούμε ανεπιφύλακτα στους/στις εκπαιδευτικούς να βασίζονται σε διαμορφωτικές αξιολογήσεις αντί σε συνολικές. Πράγματι, οι διαμορφωτικές αξιολογήσεις διεξάγονται κατά τη διάρκεια της μαθησιακής διαδικασίας και έχουν σχεδιαστεί ειδικά για να είναι εργαλεία προς ενίσχυση. Αυτές οι αξιολογήσεις μπορεί να καθοδηγούνται είτε από τους/τις εκπαιδευτικούς ή από τους ίδιους τους/τις μαθητές/μαθήτριες και είναι διαμορφωτικές στον βαθμό που παρέχουν συγκεκριμένη και λεπτομερή ανατροφοδότηση που μπορεί να χρησιμοποιηθεί στην προσαρμογή των δραστηριοτήτων διδασκαλίας και μάθησης λαμβάνοντας υπόψη την πρόοδο και τις δυσκολίες των μαθητών/ριών αντί τους βαθμούς τους.